

PORNIREA PROCESULUI PENAL ÎN REGLEMENTAREA JURIDICĂ A REPUBLICII MOLDOVA – CRITERIU ESENȚIAL AL ACTIVITĂȚII SPECIALE DE INVESTIGAȚII¹⁾

Boris GLAVAN

Doctor în drept, conferențiar universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne,

Chișinău, Republica Moldova

e-mail: boris.glavan@mai.gov.md

<https://orcid.org/0000-0002-3838-4308>

Obiectul de studiu al prezentei lucrări îl constituie limita de debut al procesului penal care în reglementarea juridică a Republicii Moldova este distinctă de cea a pornirii urmăririi penale. Actualitatea temei investigate derivă din complexitatea problemelor legate de identificarea respectivei limite mai ales că legiuitorul moldovean a evitat să stabilească un anumit act procedural ce ar marca începutul procesului penal. Interesul analizei acestui subiect de cercetare pornește de la condiționarea prevăzută în Legea nr.59/2012 cu privire la activitatea specială de investigații privind efectuarea diferitor categorii de măsuri speciale de investigații fie în cadrul sau în afara procesului penal, condiție care marchează legalitatea ori ilegalitatea realizării respectivelor măsuri. În urma cercetărilor efectuate se concluzionează că actualele prevederi ale legii procesuale moldovenești nu sunt suficient de clare în privința începutului procesului penal, fapt care limitează esențial potențialul investigațiilor speciale în faza procesului penal de dinaintea urmăririi penale și care avantajează semnificativ elementele criminale, ruinand din încrederea statului de drept Republica Moldova – garant al valorilor constituționale.

Cuvinte-cheie: pornirea procesului penal, activitate specială de investigații, măsuri speciale de investigații, urmărire penală, Republica Moldova.

STARTING THE CRIMINAL PROCESS IN THE LEGAL REGULATION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA – AN ESSENTIAL CRITERION OF THE SPECIAL INVESTIGATION ACTIVITY

The object of study of the present paper is the starting limit of the criminal process, which in the legal regulation of the Republic of Moldova is distinct from that of starting the criminal prosecution. The topicality of the investigated theme derives from the complexity of the problems related to the identification of the respective limit, especially since the Moldovan legislator avoided establishing a certain procedural act that would mark the beginning of the criminal process. The interest of the analysis of this research subject starts from the conditioning provided in Law no. 59/2012 on the special investigation activity regarding the performance of different categories of special investigation measures either within or outside the criminal process, a condition that marks the legality or illegality of those measures. Following the research carried out, it is concluded that the current provisions of the Moldovan procedural law are not clear enough regarding the beginning of the criminal process, a fact that essentially limits the potential of special investigations in the phase of the criminal process before the criminal prosecution and that significantly benefits the criminal elements, ruining the trust of the state by law the Republic of Moldova – guarantor of constitutional values.

¹⁾ Lucrarea este elaborată în cadrul Proiectului de cercetare „Abordări conceptuale privind activitatea specială de investigații în condițiile statului de drept”, cifrul 22.00208.8007.07/PD I, susținut din bugetul de stat.

Keywords: initiation of criminal proceedings, special investigation activity, special investigation measures, criminal investigation, Republic of Moldova.

DÉMARRAGE DE LA PROCÉDURE PÉNALE DANS LA RÉGLEMENTATION LÉGALE DE LA RÉPUBLIQUE DE MOLDOVA – CRITÈRE ESSENTIEL DE L'ACTIVITÉ D'ENQUÊTE SPÉCIALE

L'objet d'étude du présent document est la limite de démarrage du processus pénal, qui, dans la réglementation juridique de la République de Moldova, est distincte de celle du démarrage des poursuites pénales. L'actualité du thème étudié découle de la complexité des problèmes liés à l'identification de la limite respective, d'autant plus que le législateur moldave a évité d'établir un certain acte de procédure qui marquerait le début du processus pénal. L'intérêt de l'analyse de ce sujet de recherche part du conditionnement prévu par la loi n. 59/2012 relative à l'activité spéciale d'enquête concernant l'exécution de différentes catégories de mesures spéciales d'enquête soit dans le cadre du processus pénal, soit en dehors de celui-ci, condition qui marque la légalité ou l'illégalité de la réalisation de ces mesures. À la suite des recherches effectuées, il est conclu que les dispositions actuelles du droit procédural moldave ne sont pas suffisamment claires en ce qui concerne le début de la procédure pénale, ce qui limite essentiellement le potentiel d'enquêtes spéciales dans la phase de la procédure pénale avant que le juge pénal poursuites et qui profite de manière significative aux éléments criminels, ruinant la confiance de l'État par la loi dans la République de Moldova - garante des valeurs constitutionnelles.

Mots-clés: ouverture de la procédure pénale, activité d'enquête spéciale, mesures d'enquête spéciales, enquête pénale, République de Moldova.

НАЧАЛО УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА В ПРАВОВОМ РЕГУЛИРОВАНИИ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА – СУЩЕСТВЕННЫЙ КРИТЕРИЙ С ПОЗИЦИИ СПЕЦИАЛЬНО-СЛЕДСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Объектом исследования настоящей статьи является предельный срок уголовного процесса, который в правовом регулировании Республики Молдова отличается от предела начала уголовного преследования. Актуальность исследуемой темы обусловлена сложностью проблем, связанных с определением соответствующего предела, тем более что молдавский законодатель избегал установления определенного процессуального действия, которое знаменовало бы начало уголовного процесса. Интерес для анализа данной темы исследования начинается с условия, предусмотренного в Законе № 59/2012 в отношении специальной следственной деятельности или проведения различных категорий специальных следственных действий в рамках или вне уголовного процесса, условия, которое отмечает законность или незаконность осуществления этих мер. По результатам проведенного исследования делается вывод, что действующие положения молдавского процессуального законодательства недостаточно ясны в отношении начала уголовного процесса, что существенно ограничивает возможности специальных расследований на стадии уголовного процесса до возбуждения уголовного дела, уголовного преследования, что приносит существенную пользу криминальным элементам, подрывая доверие государства по закону Республики Молдова – гаранта конституционных ценностей.

Ключевые слова: возбуждение уголовного дела, специальная следственная деятельность, специальные следственные мероприятия, уголовное преследование, Республика Молдова.

Introducere

Reforma juridică din 2012 din Republica Moldova a vizat în general integrarea activității speciale de investigații și a procesului penal. O mare parte din

măsurile speciale de investigații (3/4 din totalul de 20 de măsuri) prevăzute în Legea nr.59/2012 cu privire la activitatea specială de investigații (art.18) s-au regăsit și în conținutul Codului de procedură penală (art.132²), acestea, la rândul lor, efectuându-se în baza

prevederilor legii procesuale, ceea ce ar însemna în limitele procesului penal, sau și mai exact în cadrul urmăririi penale (art.132¹). Conform prevederilor Legii nr.59/2012 întreg setul de măsuri speciale de investigații se împarte în trei categorii: 1) măsuri care se efectuează doar în cadrul procesului penal, acestea fiind măsurile autorizate de judecătorul de instrucție și aproape toate cele autorizate de procuror; 2) măsuri care se efectuează atât în cadrul procesului penal precum și în afara acestuia, fiind vorba despre anumite măsuri autorizate de procuror; 3) măsuri care se efectuează doar în afara procesului penal, din această categorie făcând parte măsurile autorizate de conducătorul subdiviziunii specializate (art.18 alin.(3)).

Din această perspectivă este foarte important să cunoaștem limitele procesului penal și, mai cu seamă, momentul de debut al procesului penal pentru asigurarea voinței legiuitorului de efectuare a măsurilor speciale de investigație fie în cadrul sau în afara procesului penal. Nerespectarea condiției indicate conduce negreșit la încălcarea limitelor procesului penal prin efectuarea măsurilor speciale de investigații contrar dispozițiilor legale, ceea ce va atrage anumite consecințe juridice. Anume pentru a garanta legalitatea efectuării măsurilor speciale de investigații legiuitorul moldovean a dispus că „activitatea specială de investigații exercitată cu încălcarea prezentei legi atrage răspunderea prevăzută de lege” (art.4 alin.(4) Legea nr.59/2012).

Conștient de faptul că ar putea să apară întrebări cu privire la începerea procesului penal, legiuitorul prin aceeași reformă juridică din 2012 a specificat în Codul de procedură penală momentul pornirii (începerii) procesului penal, acesta fiind distinct față de cel al pornirii urmăririi penale. Astfel, s-a dispus că „procesul penal se consideră început din momentul sesizării sau autosesizării organului competent despre pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni” (art.1 alin.(1) CPP). Dacă, din punct de vedere

teoretic, s-ar părea că lucrurile sunt clare, atunci, la modul practic, este mai complicat de identificat cu exactitate limita de începere a procesului penal. Spre deosebire de pornirea urmăririi penale, marcată prin emiterea ordonanței de începere a urmăririi penale (art.274 CPP), pornirea procesului penal nu prevede emiterea unui anumit act procedural distinct care ar semnifica momentul de debut, fapt la care s-a atras atenția de mai multe ori în literatura de specialitate [1, p.28; 2, p.206-216; 3; 4, p.27; 55.].

Evident că importanța identificării hotarului de începere a procesului penal nu se limitează doar la legalitatea efectuării activității speciale de investigații, în general, și a măsurilor speciale de investigații, în mod special, aceasta remarcându-se și în legătură cu alte aspecte pe care le generează noua dispoziție procesuală. În acest context, este remarcabilă sesizarea recentă a Curții Constituționale cu privire la neconstituționalitatea prevederilor art.1 alin.(1) CPP în partea ce ține anume de limita pornirii procesului penal [5]. Ce va răspunde înalta Curte rămâne de văzut. Din perspectiva cercetării inițiate este important să punctăm asupra faptului că problema există și este actuală atât din punct de vedere științific, cât și din punct de vedere practic.

Metodologia studiului cuprinde metodele tradiționale de cercetare: istorică, logică, gramaticală, analiză și sinteză, deducție și inducție, observație și comparație. În baza analizei materialelor pertinente (legislația națională și din străinătate, literatura de specialitate, note și avize ale proiectelor de lege, hotărâri și recomandări ale instanțelor de judecată, alte materiale relevante) sunt formulate concluziile și propunerile corespunzătoare.

Rezultate obținute și discuții

Continuând firul logic al celor relatate anterior și analizând sub aspect gramatical, dar și sistemic, prevederile Legii procesuale ce se referă la pornirea procesului penal se observă o anumită disonanță în

cea ce privește activitatea organelor care formează conținutul juridic al procesului penal și activitatea organelor îndrituite să inițieze respectivul proces.

În prima parte a textului art.1 alin.(1) CPP este definită noțiunea procesului penal, menționându-se: „procesul penal este activitatea organelor de urmărire penală și a instanțelor judecătorești cu participarea părților în proces și a altor persoane, desfășurată în conformitate cu prevederile prezentului cod”. În cea de a doua parte a aceluiași alineat, legiuitorul a ținut să specifice momentul din care începe procesul penal, indicând: „procesul penal se consideră început din momentul sesizării sau autosesizării organului competent despre pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni”.

În acest context, se iscă câteva întrebări firești: care este conținutul noțiunii „organ competent” folosit de legiuitor în partea a doua din art.1 alin.(1) CPP și cum aceasta se raportează la noțiunile „organe de urmărire penală” și „instanțe judecătorești”, noțiuni folosite în prima parte din art.1 alin.(1) CPP? Sunt aceste noțiuni sinonime sau se raportează ca parte a unui întreg? Sau poate noțiunea „organ competent” are un conținut mai larg și înglobează și alte noțiuni ce desemnează un cerc mai mare de organe ce ar putea fi sesizate sau autorizate cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni, ca de exemplu organele de constatare sau cele care desfășoară activitate specială de investigații?

În ipoteza admiterii faptului că noțiunea „organ competent” se raportează ca și noțiuni sinonime doar cu cea de „organ de urmărire penală”, se poate afirma cu certitudine că procesul penal începe odată cu sesizarea organului de urmărire penală. Dar dacă admitem că respectiva noțiune are un conținut mai larg și cuprinde și alte noțiuni, atunci afirmația noastră nu mai poate rămâne valabilă.

Ar trebui totuși să luăm în calcul faptul că organul de urmărire penală nu întotdeauna este primul cel care află informația despre pregătirea

sau săvârșirea infracțiunilor și care ar necesita să fie verificată înainte de a lua careva decizie. În cele mai multe cazuri poliția este cea care recepționează sesizările sau singură se autosesizează cu privire la pregătirea sau săvârșirea infracțiunilor. Anume pentru a legitima acțiunile poliției și a valorifica sub aspect procesual penal informațiile obținute de aceasta legiuitorul a prevăzut în Codul de procedură penală instituția organului de constatare (art.273 CPP), prin intermediul căreia i s-a atribuit o anumită competență procesuală atât poliției, cât și altor organe de stat care la fel ca și poliția sunt în prima linie în contactul cu informațiile despre pregătirea sau săvârșirea infracțiunilor, fiind vorba despre Centrul Național Anticorupție, Serviciul Vamal, Serviciul de Informații și Securitate, Serviciul Fiscal de Stat etc.

Prin urmare, se pare totuși că legiuitorul nu întâmplător a folosit termenul „organ competent” atunci când a marcat momentul pornirii procesului penal, cel mai probabil luând în calcul faptul că s-ar putea ca primul organ care va fi sesizat sau autosesizat despre pregătirea sau săvârșirea infracțiunii să nu fie organul de urmărire penală, ci organul de constatare. Din acest punct de vedere găsim neadevărată, sau mai bine zis, nu în deplină măsură adevărată, afirmația întâlnită în literatura de specialitate precum că procesul penal ar începe din momentul sesizării organului de urmărire penală, fiindcă sunt și cazuri în care organul de constatare va fi primul care va fi sesizat sau autosesizat despre pregătirea sau săvârșirea infracțiunii, iar acesta, la rândul său, după efectuarea acțiunilor corespunzătoare (reținerea făptuitorului, ridicarea corpurilor delictive, solicitarea informațiilor și documentelor necesare pentru constatarea infracțiunii, citarea persoanelor și obținerea de la ele a declarațiilor, dispunerea efectuării constatărilor tehnico-științifice și medico-legale, evaluarea pagubei și efectuarea oricăror altor acțiuni care nu suferă amânare, cu întocmirea proceselor-verbale, în condițiile prevăzute de art.

260–261 CPP, în care se vor consemna acțiunile efectuate și circumstanțele constatate), va sesiza organul de urmărire penală în vederea inițierii urmăririi penale (art.262 CPP). Respectiv, în astfel de situații momentul de pornire a procesului penal se plasează înaintea celui de sesizare a organului de urmărire penală.

Astfel, ipotetic vorbind, se pot distinge două modalități de pornire a procesului penal: 1) sesizarea sau autosesizarea organului de constatare cu privire la pregătirea sau săvârșirea infracțiunii; 2) sesizarea sau autosesizarea organului de urmărire penală cu privire la pregătirea sau săvârșirea infracțiunii.

Apare însă o problemă în legătură cu cea de-a doua modalitate de pornire a procesului penal, fiind vorba despre sesizarea organului de urmărire penală prin procesul-verbal cu privire la constatarea infracțiunii întocmit de organele de constatare prevăzute la art. 273 alin. (1) C.proc.pen, aceasta fiind una din formele de sesizare a organului de urmărire penală prevăzute în art.262 CPP (restul formelor de sesizare sunt: plângerea; denunțul; autodenunțul; depistarea nemijlocită de către organul de urmărire penală sau procuror a bănuielii rezonabile cu privire la săvârșirea unei infracțiuni) [6]. Ar însemna oare aceasta o repornire a procesului penal, ori ar trebui înțeleasă ca pe o continuitate de acțiuni procesuale desfășurate în cadrul unui proces penal început prin sesizarea organului de constatare?

Analizând ipoteza potrivit căreia termenul „organ competent” folosit în partea a doua a art.1 alin.(1) CPP ar cuprinde atât organele de urmărire penală, cât și cele de constatare, totuși remarcăm și faptul că organele de constatare nu se regăsesc în lista celor indicate în noțiunea legală a procesului penal, dat fiind faptul că acestea nu se identifică cu organele de urmărire penală (art.55) și nici cu instanțele judecătorești (art.29) [7]. Despre atribuirea organelor de constatare la categoria părților în proces (art.6 pct. 29) CPP) sau la cea a altor persoane

participante la proces (Cod de procedură penală, Partea generală, Titlul III - Părțile și alte persoane participante la procesul penal) nici nu poate fi vorba fiindcă discutăm despre un organ competent ce ar putea să fie sesizat cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni. Nici părțile în proces și nici persoanele participante la proces nu au calitatea de organ competent ce ar putea fi sesizat cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni. Această disonanță între organul competent ce ar urma să fie sesizat cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni și organele a căror activitate formează conținutul procesului penal creează o anumită confuzie în legătură cu pornirea procesului penal, care, la rândul său, ar putea să genereze divergențe de opinii pe acest segment juridic și aplicarea neunitară a normelor legale în activitatea practică.

Dacă admitem că legiuitorul, folosind termenul „organ competent” pentru specificarea momentul pornirii procesului penal s-a referit doar la organele de urmărire penală, nu și la cele de constatare, vom avea situația în care activitatea organelor de constatare va rămâne în afara procesului penal, doar că, în acest caz, se iese alte întrebări absolut firești la care va fi extrem de complicat, ca să nu folosim termenul imposibil, de găsit un răspuns rațional și logic.

Astfel, cum se explică necesitatea reglementării activității organelor de constatare în Codul de procedură penală în condițiile în care activitatea acestora nu se regăsește în limitele procesului penal și cu atât mai mult că actele efectuate de acestea au forma procesuală, sunt perfectate conform prevederilor Legii procesuale (art. 260–261 CPP) și sunt considerate mijloace de probă (art.273 alin.(2) CPP). Rezultă că nu ar fi o problemă ca mijloacele de probă să fie acumulate în afara procesului penal. Dar oare aceasta nu subminează oare însăși valoarea procesului penal ca gen de activitate specific de acumulare a probelor?

Analiza *stricto sensu* a noțiunii legale a procesului penal, care de fapt stă la baza întregului sistem de drept procesual penal, ne permite să afirmăm că în limitele procesului penal nu se regăsește nu doar activitatea organelor de constatare, ci nici cea desfășurată chiar de ofițerii de urmărire penală și de instanțele judecătorești ce nu ar avea legătură cu participarea părților în proces și a altor persoane. Folosirea expresiei „cu participarea părților” în definiția legală a procesului penal presupune că această participare ar fi obligatorie pentru ca activitatea organului de urmărire penală și a instanțelor de judecată să se încadreze în limitele procesul penal. Din acest punct de vedere ar trebui să recunoaștem faptul că procesul penal nu poate să înceapă din momentul sesizării organului de urmărire penală deoarece, după cum s-a menționat pe bună dreptate în literatura de specialitate [8, p.], la acel moment nu există părți în procesul penal, statutul acestora, la respectiva etapă, nefiind încă apreciat. Excepție ar putea să fie doar cazurile în care sunt victime. Tot în această ordine de idei s-ar cuveni să afirmăm că părțile nu sunt apreciate nici chiar în momentul pornirii urmăririi penale, ceea ce înseamnă că nici procesul penal nu va putea să înceapă, fiindcă lipsesc părțile. Corespunzător, s-ar cuveni să spunem că procesul penal apare mai târziu, adică din momentul apariției părților, sau și mai exact, din momentul recunoașterii statutului procesual al acestora. Admiterea unei astfel de interpretări ca fiind adevărată contravine regulilor logice și ruinează întreaga teorie a procesului penal. Rezultă că urmărirea penală, fiind o etapă a procesului penal, va începe mai degrabă decât însăși procesul penal.

Din același punct de vedere s-ar putea afirma că și măsurile speciale de investigații, deși sunt prevăzute în Codul de procedură penală (art.232²), la fel ca și actele de constatare, nu se încadrează în limitele procesului penal și nici nu ar avea cum să fie efectuate în cadrul procesului penal atâta timp cât competența

de efectuare a măsurilor speciale de investigații depășește limitele competenței organului de urmărire penală și a instanțelor de judecată. Cu alte cuvinte ofițerul de investigații, singurul organ competent să efectueze măsurile speciale de investigații, ca și organul de constatare nu se regăsește printre subiecții enumerați în art.1 alin.(1) CPP, ceea ce înseamnă că activitatea desfășurată de aceste organe rămâne în afara limitelor procesului penal.

În timpul elaborării acestei lucrări Ministerul Justiției al Republicii Moldova a lansat pentru avizare un proiect de Lege pentru modificarea unor acte legislative (privind activitatea specială de investigații), prin care s-a propus completarea Codului de procedură penală cu un nou articol (art.57¹) care să prevadă competența ofițerului de investigații [9]. Cu toate acestea, trebuie remarcat faptul că nu s-a înaintat nici o propunere de modificare a conținutului noțiunii legale a procesului penal, ceea ce înseamnă că la nivel conceptual lucrurile vor rămâne neschimbate. Considerăm că problema, având caracter general, nu ar trebui rezolvată doar în mod particular, ci în complex, astfel ca între prevederile legale să existe o armonie veritabilă. Chiar dacă Proiectul va fi acceptat și va deveni lege, iar ofițerul de investigații va obține competența de efectuare a măsurilor speciale de investigații în cadrul procesului penal, se va isca iarăși aceeași întrebare cu privire la determinarea statutului juridic procesual al acestuia, fiindcă nu va putea fi atribuit nici la organul de urmărire penală, nici la instanța de judecată și nici la categoria părților în proces. Unica grupă la care ar putea totuși să fie raportat ofițerul de investigații ar fi cea cu privire la alte persoane participante la procesul penal, adică alături de specialist și expert (Capitolul IV, Titlul III, Partea generală), doar că potrivit Proiectului se propune ca ofițerul de investigații să fie inclus nu în grupa altor participanți la procesul penal, ci în cea a organelor care formează partea acuzării (Capitolul I, Titlul

III, Partea generală), alături de ofițerul de urmărire penală (art.57 CPP).

Drept vorbind, eventuala raportare a ofițerului de investigații la grupul altor participanți la procesul penal tot nu ni se pare reușită, fiindcă îl transformă pe acesta dintr-o figură activă de investigare a infracțiunilor în alta pasivă lipsită de inițiativă care doar așteaptă să înfăptuiască actele procesuale de dispoziție ale ofițerului de urmărire penală și ale procurorului în cauzele penale aflate în procedura acestora. Pentru mai multă claritate, nu expertul sau specialistul vine la organul de urmărire penală să-i propună efectuarea unei sau altei expertize sau constatări tehnico științifice, ci invers. Organul de urmărire penală este cel pe umerii căruia cade responsabilitatea de investigare a cauzei penale, fiind o figură procesuală activă. Anume el este cel care înaintează propuneri și apelează la ajutorul și serviciile altor participanți în procesul penal. Rolul ofițerului de investigații ca și al ofițerului de urmărire penală în permanență a fost unul activ, fiecare având propriile instrumente juridice de investigare a infracțiunii. În timp ce unul acționează prin procedee publice altul operează cu cele secrete, asigurându-l pe primul cu informații operative în vederea obținerii probelor necesare. Între aceștia ar trebui să existe o conlucrare armonioasă, ambii manifestând inițiativă pentru realizarea unui obiectiv comun – cercetarea cauzei penale. Ofițerul de investigații nu așteaptă să-i spună cineva ce are de făcut, el trebuie să dea dovadă de inițiativă, să propună efectuarea măsurilor speciale de investigații chiar dacă realizarea lor va depinde de decizia procurorului sau a judecătorului de instrucție. Se pare că ofițerul de investigații este cel mai în măsură să înțeleagă eficiența și așteptările efectuării unei sau altei măsuri speciale de investigații. Deci, nu se pune problema concurenței de inițiativă la efectuarea măsurii speciale de investigații, inițiativa rămânând valabilă atât pentru organul de urmărire penală, cât și procuror. Problema este că figura

ofițerului de investigații trebuie să rămână și ea una activă. Probabil din aceleași considerente inițiatorii Proiectului indicat au plasat în structura Codului de procedură penală instituția ofițerului de investigații alături de cea a ofițerului de urmărire penală și nu lângă cea a expertului sau specialistului.

Din acest punct de vedere se observă două soluții ale problemei cercetate, fie se lărgeste spectrul organelor ale căror activitate activă alcătuiește conținutul noțiunii legale a procesului penal, fiind vorba despre organele de constatare și cele care efectuează activitate specială de investigații, fie se lărgeste conținutul noțiunii de organ de urmărire penală la fel prin includerea celor două organe cu specificarea competenței individuale a fiecăruia dintre aceștia.

Teoretic vorbind, începerea procesului penal rămâne una dintre cele mai controversate probleme ale științei dreptului procesual penal. Într-o viziune, ce predomină mai mult în sistemul de drept românesc, urmărirea penală este prima fază a procesului penal [10, p.499; 11, p.217], ceea ce înseamnă că procesul penal începe din momentul pornirii urmăririi penale. Într-o altă abordare, specifică mai mult sistemului de drept procesual penal rusesc, urmărirea penală este a doua fază a procesului penal, ceea ce presupune că procesul penal se inițiază mai devreme, adică odată cu începerea fazei premergătoare urmăririi penale [12; 13; 14, p.8-9]. În doctrina națională, probabil datorită poziționării geografice a Republicii Moldova și trecutului ei istoric, dar și influenței ambelor curente de drept și nu numai a acestora, pot fi întâlnite viziuni contradictorii cu privire la aprecierea momentului din care debutează procesul penal, unii împărtășind ideea că procesul penal începe odată cu urmărirea penală, aceasta fiind și prima fază a procesului penal [15], alții susținând conceptul conform căruia urmărirea penală este a doua fază a procesului penal, respectiv procesul penal ar începe înaintea urmăririi penale [4, p.55].

Din punctul nostru de vedere ambele viziuni au partea lor de adevăr și pot fi acceptate condiționat, necesitând unele explicații și precizări. Promovarea acestora în doctrina națională fără specificarea deosebirilor dintre legislația moldovenească și cea străină nu face altceva decât să introducă și mai multă neclaritate și debusolare cu privire la problematica pe care încercăm să o rezolvăm în cadrul acestui studiu.

În primul rând, este de remarcat faptul că procesul penal, pe lângă caracterul său universal, caracteristic oricărui sistem de drept din orice țară, ce presupune existența unui mecanism de reacție a statului la infracțiune ca fenomen antisocial interzis sub amenințarea pedepsei, însușește și caracteristici individuale care privesc organizarea, proiectarea juridică, practica de aplicare etc. cu întruchiparea concretă a acestui concept într-un anumit stat dintr-o epoca istorică corespunzătoare. Prezența obligatorie a procesului penal într-un anumit sistem de drept, desigur, nu înseamnă că acesta există peste tot într-o formă identică și neschimbată. Prin urmare, este necesar să facem distincție între universalitatea procesului penal în calitate de concept general și diversitatea acestuia.

Până în 2010 procesul penal în reglementarea juridică românească începea cu faza actelor premergătoare efectuate în vederea pornirii urmăririi penale, însă odată cu intrarea în acțiune a Noului Cod de procedură penală [16] s-a renunțat la respectiva fază procesuală, urmărirea penală devenind prima fază a procesului penal. Cu alte cuvinte, înțelegem că nu s-a renunțat la activitățile care anterior erau realizate în faza actelor premergătoare, pur și simplu ele au devenit componente ale fazei de urmărire penală. Faza urmăririi penale, într-un fel, s-a extins din conținutul actelor premergătoare și cuprinde două etape *in rem* și *in personam*. Prin urmare, se poate spune că în cadrul urmăririi penale inițiate *in rem* sunt realizate toate acțiunile care

anterior se efectuau în faza actelor premergătoare, iar în cadrul urmăririi penale inițiate *in personam* sunt efectuate aceleași acțiuni care anterior se efectuau în cadrul urmăririi penale. Ceea ce pare mai important de menționat în acest context este faptul că măsurile speciale de investigații, numite în limbajul juridic românesc - metode speciale de supraveghere și cercetare, în special fiind vorba despre interceptarea și înregistrarea comunicațiilor, pot fi efectuate chiar din momentul pornirii urmăririi penale *in rem* cu respectarea, desigur, a condițiilor de rezonabilitate, proporționalitate și subsidiaritate. Se pare că extinderea fazei urmăririi penale s-a făcut în ideea valorificării în calitate de probe a rezultatelor obținute prin metodele speciale de supraveghere și cercetare. Anterior astfel de rezultate, fiind obținute la etapa actelor premergătoare, puteau fi folosite doar pentru hotărârea problemei pornirii urmăririi penale [17, p.46].

Ca și concluzie intermediară, putem spune că viziunea reflectată în doctrina națională potrivit căreia procesul penal începe cu faza urmăririi penale corespunde mai degrabă legislației actuale românești decât celei moldovenești. Diferența esențială între cele două legislații constă în perioada de timp de până la 30 zile oferită de către legiuitorul moldovean organului de urmărire penală pentru verificarea sesizărilor cu privire la pregătirea sau săvârșirea infracțiunilor, timp în care se decide refuzul sau pornirea urmăririi penale (art.274 CPP) și în cadrul căreia sunt realizate anumite acțiuni procesuale. Legea procesuală penală a României nu prevede un astfel de termen, respectiv organul de urmărire penală este pus în situația de a decide prompt refuzul sau pornirea urmăririi penale. Se poate spune și altfel. Perioada de timp dintre momentul sesizării organului competent despre pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni și momentul pornirii urmăririi penale este mult mai scurtă și poate neesențială în reglementarea juridică românească în raport cu cea moldovenească.

Un alt detaliu important care deosebește cele două legislații se referă la conținutul noțiunii „organ de urmărire penală”. Prin această noțiune în sensul juridic românesc comparativ cel moldovenesc se are în vedere un cerc mai larg de subiecți, cuprinzându-i și pe cei care pun în aplicare mandatele de supraveghere tehnică. Astfel, prin organ de urmărire penală se are în vedere procurorul, organele de cercetare penală ale poliției judiciare și organele de cercetare penală speciale (art.55 CPP al României). În reglementarea juridică moldovenească, după cum am arătat anterior, ofițerul de investigații, organ competent să efectueze măsurile de investigații, nu doar că nu face parte din conținutul noțiunii de organ de urmărire penală, ci în general nu se regăsește în lista subiecților procesului penal. Astfel, se pare că împrumutarea anumitor expresii sau anumitor termeni din alte sisteme de drept ar trebui însoțite și de conținutul acestora, în caz contrar vom avea în continuare opinii contradictorii și aplicarea neunitară a legislației.

Viziunea precum că procesul penal debutează împreună cu urmărirea penală nu este străină nici doctrinei de specialitate rusești [18; 19; 20; 21], deși dominantă rămâne totuși cea conform căreia urmărirea penală este a doua fază a procesului penal [22; 23]. În ultima perioadă, totuși, se atestă o intensificare a discuțiilor cu privire la eliminarea din procesul penal a fazei de dinaintea urmăririi penale [24; 25; 26]. Nu vom analiza argumentele acestor discuții, este un obiectiv care depășește limitele prezentului studiu. Mai important însă este faptul că și cei care se pronunță pentru eliminarea respectivei faze procesuale, precum și cei care sunt împotriva recunosc că la ora actuală procesul penal în reglementarea juridică a Federației Ruse are două faze prejudiciare: „pornirea urmăririi penale” și „urmărirea penală” propriu zisă. Prima fază începe din momentul apariției informației despre infracțiune (art. 5 pct. 9 CPP al Federației Ruse) sau, mai exact spus în literatura de specialitate, din momentul

înregistrării acestei informații într-un anumit registru și se finalizează fie cu refuzul de a începe a doua fază sau cu debutul acesteia, marcată prin emiterea unei ordonanțe în acest sens atunci când sunt constatate semnele unei infracțiuni concrete [27, p.44-45].

Codul de procedură penală al Federației Ruse nu operează cu noțiunea de „proces penal”, ci cu cea de „procedură penală”, conținutul acesteia incluzând procedurile prejudiciare și judiciare într-un caz penal (art. 5 pct. 56 CPP al Federației Ruse).

În general, în doctrina rusească predomină opinia conform căreia noțiunile de „proces penal” și „procedură penală” sunt identice. Încercările cercetătorilor ruși de a ilustra și cu alte cuvinte conținutul noțiunii „proces penal” a îmbogățit doctrina rusească cu diverse definiții ale acestui concept. Totuși, cea mai frecventă explicație este că procesul penal este o activitate strict reglementată de legea de procedură penală, fiind desfășurată numai de organele și funcționarii de stat autorizați (competenți). La rândul său, aceste organe competente dispun de competență generală și specifică, competența generală fiind determinată de prezența competențelor corespunzătoare consacrate în legislația în vigoare, iar competența specială intervenind în cazurile în care organul competent sau funcționarul de stat, în conformitate cu procedura stabilită de lege, inițiază un dosar penal, îl acceptă în propria gestiune pentru examinare sau, în alt mod, intră în procesul penal în legătură cu o anumită cauză penală.

Instanța de judecată, procurorul, anchetatorul (ofițerul de urmărire penală), șeful organului de anchetă, organul de cercetare penală (орган дознания), șeful organului de cercetare penală, șeful subdiviziunii de cercetare penală și ofițerul de cercetare penală sunt încadrați, potrivit legii, ca organe de stat și funcționari angajați în procesul penal [28, p.8-10].

Așadar, activitatea acestor organe, în sensul doctrinei penale rusești, alcătuiește conținutul

noțiunii procesului penal. Penaliștii ruși în explicarea faptului de ce activitatea tuturor organelor indicate formează conținutul procesului penal pornesc de la etimologia cuvântului „proces” care provine din latinescul *processus*, adică „a merge înainte”, care pune accent pe dinamica activității procesuale penale, atunci când un dosar penal trece de la o fază la alta, fiecare dintre acestea aducând cazul mai aproape de soluționarea definitivă a problemelor de drept penal material ce se referă la infracțiune și pedeapsă. Cu alte cuvinte, în accepțiunea rusească termenul proces penal denotă trecerea de la infracțiune la pedeapsă, care deosebește un proces penal dinamic de o lege penală statică, întrucât până la începerea procedurii penale, infracțiunea va rămâne pentru totdeauna în trecut și doar cunoștințele procedurale despre aceasta, exprimate în probe și hotărâri procesuale penale, se pot modifica [29, p.34].

Până la adoptarea actualului Cod de procedură penală al Republicii Moldova sistemul organelor procesului penal național, precum și structura procesului penal în general, cu cele două faze prejudiciare, era similară cu sistemul și structura procesului penal rusesc, lucru absolut firesc, având în vedere că ambele țări au un trecut istoric comun, iar legislația în limitele spațiului sovietic se deosebea neesențial de la un stat la altul. După destrămarea URSS-lui Federația Rusă a continuat practic același drum, în timp ce țara noastră, pășind pe calea integrării în spațiul comunității europene, a început să se distanțeze de vechea paradigmă, ceea ce la nivel legislativ a însemnat anumite reforme. În sensul procesului penal s-au făcut mai multe schimbări, printre care a fost vizată și ideea renunțării la organul de cercetare penală și la faza de dinaintea urmăririi penale.

Inițial, legea procesuală națională actuală nu prevedea un anumit termen în care trebuiau examinate sesizările cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni, ceea ce oferea motiv

de interpretare că procesul penal începe împreună cu urmărirea penală. Prin Legea nr.66/2012 [30] a fost introdus atât termenul de 30 zile pentru examinarea sesizărilor, cât și dispoziția conform căreia procesul penal începe din momentul sesizării organului competent cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni. Anume aceste schimbări au și impulsivat discuțiile cu privire la stabilirea momentului pornirii procesului penal care nu mai coincide cu cel al pornirii urmăririi penale. Această discrepanță dintre cele două puncte fixate pe axa timpului servește argumentul de bază pentru susținerea faptului că urmărirea penală este precedată de o nouă fază procesuală. Legiuitorul nu s-a grăbit să-i atribuie vre-un titlu, respectiv acest lucru și l-au asumat doctrinari naționali.

Primul cercetător care s-a sesizat cu privire la acest subiect și s-a pronunțat în privința denumirii acestei faze a fost profesorul Igor Dolea, folosind expresia „pornirea (începerea) procesului penal”. În fapt, profesorul I. Dolea s-a abținut să folosească termenul „fază” pentru marcarea activităților perioadei de dinaintea urmăririi penale, întrebându-se în acest sens termenul „instituție”. Tot dânsul a observat și faptul că „nu există un act procedural distinct care ar declanșa procesul penal” [1, p.28], remarcă împărtășită ulterior și de profesorul Tudor Osoianu [2]. Continuându-și cercetările, profesorul Osoianu T. împreună cu Ostavciuc D. ajung la concluzia că totuși ar fi vorba despre o nouă fază a procesului penal, intitulând-o „verificarea sesizării organului de urmărire penală” [4, p.55].

Astfel, s-ar putea spune că prin includerea acestei noi perioade în cadrul procesului penal legiuitorul național a făcut un pas înapoi în drumul său de integrare europeană, doar că denumirea veche „pornirea urmăririi penale” în aprecierea cercetătorilor Osoianu T. și Ostavciuc D. ar fi mai puțin corectă, context în care au propus una nouă și originală.

Conform acestei viziuni noua fază a procesului penal este cuprinsă în limitele marcate de momentul înregistrării sesizării cu privire la infracțiune și momentul refuzului începerii urmăririi penale sau al începerii urmăririi penale în baza ordonanței organului de urmărire penală după care pot fi efectuate acțiunile procesuale [4, p.56-57].

Într-adevăr, conform prevederilor legale obligația de a înregistra sesizarea cu privire la infracțiune ține de competența organului de urmărire penală (art.55 alin.(4) CPP), mai exact conducătorul organului de urmărire penală asigură înregistrarea, în modul stabilit, a sesizărilor despre săvârșirea infracțiunilor (art.56 alin.(2) CPP). În cazul în care sesizarea nu a fost înregistrată de conducătorul organului de urmărire penală atunci înregistrarea sesizării privind pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni este asigurată de ofițerul de urmărire penală (art.57 alin.(2) pct.1) CPP). Procurorul, în acest context, are obligația să controleze permanent executarea procedurii de primire și înregistrare a sesizărilor privind infracțiunile (art. 52 alin.(1) pct.4) CPP).

Totodată, legea procesuală nu-l obligă pe organul de constatare să înregistreze sesizările cu privire la pregătirea sau săvârșirea infracțiunilor, ceea ce înseamnă că înregistrarea autosesizării sau sesizării organului de constatare va avea loc după ce acesta, la rândul său, va prezenta organului de urmărire penală procesul verbal de constatare a infracțiunii. Această concluzie, dacă poate fi numită așa, este confirmată și de prevederile art.166 CPP conform cărora reținerea persoanei ca acțiune procesuală poate avea loc, în temeiurile prevăzute la alin.(1) al aceluiași articol, până la înregistrarea infracțiunii în modul stabilit de lege.

În acest context, sunt relevante și prevederile art.279 CPP conform cărora „acțiunile procesuale se efectuează în strictă conformitate cu prevederile prezentului cod și numai după înregistrarea sesizării cu privire la infracțiune”. Interpretarea gramaticală

a acestor prevederi poate să creeze impresia că procesul penal ar începe nu din momentul sesizării organului competent după cum este indicat în art.1 CPP, ci din momentul înregistrării sesizării cu privire la infracțiune. Deși, în unele situații intervalul de timp cuprins între cele două limite de timp ar putea să fie foarte nesemnificativ, în altele, deloc puține, acest interval ar putea să fie suficient de mare și important.

Revenind la opera cercetătorilor Osoianu T. și Ostavciuc D., în principiu am putea admite că noua fază a procesului penal începe din momentul înregistrării infracțiunii de către organul de urmărire penală. Problema care rămâne totuși nesoluționată și la care experții, într-un fel, evită să dea un răspuns suficient de clar, se referă la limita de debut a procesului penal. Întrebarea este: prima fază a procesului penal începe împreună cu procesul penal sau mai există o perioadă de timp în care sunt realizate anumite acțiuni procesuale, chiar dacă această perioadă ar fi foarte specifică situațiilor în care este sesizat doar organul de constatare?

Având în vedere propunerea cercetătorilor indicați cu privire la redenumirea Capitolului IV „Pornirea urmăririi penale” al Titlului I a părții speciale din CPP cu o denumire nouă „Verificarea sesizării organului de urmărire penală” [4, p.59], pe de o parte, și afirmarea faptului că legiuitorul a agreat efectuarea acțiunilor procesuale indicate în art. 273 CPP [4, p.56] (acțiuni realizate de organele de constatare) în intervalul de timp cuprins între începerea procesului și începerea urmăririi penale, pe de altă parte, s-ar putea trage concluzia că în viziunea experților, activitățile procesuale efectuate de organele de constatare sunt parte a procesului penal doar că nu se încadrează în noua prima fază a procesului penal. Aceiași afirmație se poate face și în legătură cu faptul că organele de constatare și competența acestora constituie obiect de studiu al materiei de drept procesul penal, subiect căruia chiar

în lucrarea cercetătorilor Osoianu T. și Ostavciuc D. i s-a acordat un spațiu suficient de mare, aproape la egalitate cu cel acordat organului de urmărire penală. Dacă admitem că activitatea organelor de constatare nu se încadrează în procesul penal, probabil că ar trebui să ne gândim și la excluderea acestui compartiment din programa de studii a disciplinei didactice de drept procesul penal.

În abordarea problematicii analizate este bine să cunoaștem și experiența europeană care comparativ cu legislația națională nu cunoaște un sistem de etape strict formalizat. Astfel, conform prevederilor Codului de procedură penală al Germaniei procesul penal începe cu cercetarea penală [Ermittlungs- oder Vorverfahren], aceasta fiind și unica fază prejudiciară a procesului penal. Până în 1974 și procesul penal al Germaniei a cunoscut două faze prejudiciare: cercetarea penală și ancheta prealabilă (urmărirea penală). Ulterior, legiuitorul german, pentru a simplifica procedura, a decis să abandoneze faza anchetei prealabile, păstrând doar faza cercetării penale. Desființarea urmăririi penale a condus la creșterea sarcinii procurorului, mai exact a activității poliției sub supravegherea procurorului. Astfel, cercetarea penală în Germania are caracter mai mult polițienesc - polițiștii sunt cei care strâng probe, iar procurorul ia decizii procedurale în baza acestora. În același timp, într-o astfel de situație, poliția este obligată să investigheze în mod independent toate infracțiunile, iar dacă este necesară restrângerea drepturilor constituționale ale cetățenilor (aplicarea măsurilor preventive, reținerea, percheziția, interceptarea telefonică etc.) se cere sancționarea acțiunilor respective din partea unui judecător [31, p.189].

Tendența legiuitorului german de debirocratizare a procesului penal s-a extins și asupra procedurii de autorizare a acțiunilor legate de restrângerea drepturilor persoanelor. Obținerea autorizației de efectuare a unei percheziții, spre exemplu, se face prin

telefon. Judecătorul audiază cererea procurorului, hotărăște admiterea cererii și informează imediat, prin telefon, verbal despre decizia sa, iar procurorul la rândul său își face o notă despre aceasta în dosarul penal [32].

Cercetarea penală pe cazuri simple se efectuează de poliția de securitate publică (*Schutzpolizei*), iar cazurile mai complicate sunt cercetate de poliția criminală (*Kriminalpolizei*) [32]. Scopul cercetării penale este de a-i permite procurorului să decidă dacă va depune o învinuire publică (art.160 CPP). Atunci când poliția stabilește existența unui motiv suficient, procurorul înaintează învinuirea, dar dacă un astfel de motiv lipsește sau există împrejurări care împiedică desfășurarea procesului penal procurorul dispune încetarea acestuia (art.170 CPP).

Motivul pentru începerea investigațiilor poate servi atât autosesizarea organului de cercetare penală, cât și declarația cu privire la infracțiune. Momentul inițierii unui cercetări penale nu este definit în legislația Germaniei, aceasta considerându-se începută din momentul în care organul competent (poliția, departamentul de finanțe, procurorul, unul dintre angajații acestor organe sau instanța de judecată) aplică o măsură care vizează în mod clar suspiciunea cuiva pentru o infracțiune [33, p.159].

Concluzii

În concluzie se poate de menționat că încercarea de a soluționa problema identificării limitei de debut a procesului penal în reglementarea juridică moldovenească a făcut posibilă constatarea faptului că actualul Cod de procedură penală se dovedește a fi unul eclectic, cumulând elemente și instituții specifice diferitor sisteme de drept care, din păcate, nu se îmbină suficient de armonios. Lipsa coerenței între anumite dispoziții legale, ce suscită interpretări contradictorii cu privire la limitele, conținutul și componentele structurale ale procesului penal, reprezintă expresia voinței pendulatorii a legiuitorului

manifestată în procesul de ajustare a legislației naționale la cea europeană în manieră autohtonă - doi pași înainte și altul înapoi.

Identificarea începutului procesului penal în reglementarea juridică moldovenească este foarte actuală atât din punct de vedere teoretic, cât și din punct de vedere practic, fiind reperul aprecierilor de legalitate sau ilegalitatea ale anumitor acțiuni efectuate fie în cadrul sau în afara procesului penal. Rezolvarea problemei analizate este strâns ancorată de instituția pornirii urmăririi penale la bază căreia se confruntă două ideologii diametral opuse care, pe de o parte, implică emiterea unei ordonanțe ce ar trebui să descrie aprecierea juridico-penală a infracțiunii constatate, iar pe de altă parte, pentru a constata infracțiunea și a emite o astfel de ordonanță, este necesară efectuarea unei urmăririi penale anume pentru a determina prezența sau absența semnelor unei infracțiuni.

Reieșind din actualele prevederi ale Codului de procedură penală momentul pornirii procesului penal raportat la axa timpului se află înaintea celui de inițiere a urmăririi penale. Prin urmare se pot distinge două puncte consecutive care ar marca începutul procesului penal: 1) sesizarea organului de constatare și 2) sesizarea organului de urmărire penală. Admiterea conceptului precum că procesul penal ar începe din momentul sesizării organului de urmărire penală scoate în afara procesului penal activitățile procesuale reglementate de legea procesuală și realizate de organele de constatare. Acest concept deschide larg ușile pentru acumularea mijloacelor de probă în afara procesului penal, cea ce subminează însăși esența procesului penal. Acceptarea situației că procesul penal ar putea să înceapă și din momentul sesizării sau autosesizării organului de constatare contravine prevederilor alin. (1) al art.1 al CPP prin care este stabilit conținutul procesului penal. Totodată, această ipoteză pune în dificultate înțelegerea prevederilor art.262

CPP conform cărora proces-verbal cu privire la constatarea infracțiunii, întocmit de organele de constatare constituie una din formele de sesizare a organului de urmărire penală, percepute în ansamblu ca moment de debut al procesului penal.

Incertitudinile și ambiguitățile pe care le conține actualul cadru juridic național limitează esențial potențialul investigațiilor speciale în perioada procesului penal de dinaintea urmăririi penale, situație care avantajează semnificativ elementele criminale, ruinând, totodată, încrederea cetățeanului în statul de drept Republica Moldova – garant al valorilor constituționale.

Găsim defectuoasă noțiunea legală a procesului penal prevăzută în alin.(1) al art.1 al CPP și considerăm că ar putea să creeze mari probleme de interpretare și aplicare unitară a prevederilor legale a căror menire ține de investigarea cazurilor declarate cu privire la pregătirea sau săvârșirea de infracțiuni, fiind vorba în mod special despre măsurile speciale de investigație. În calitate de soluție ar putea fi luată în calcul propunerea de lărgire a spectrului de subiecți a căror activitate ar urma să formeze conținutul noțiunii procesului penal și anume prin includerea organelor de constatare și a celor care desfășoară activitate specială de investigații (ofițerii de investigații), alături de organele de urmărire penală și instanțele judecătorești.

Referințe bibliografice

1. DOLEA, I. Codul de procedură penală al Republicii Moldova : (comentariu aplicativ) : Textul cu modificare legislative operate până la 1 septembrie 2016. – Chișinău : Cartea Juridică, 2016. p.28.
2. OSOIANU, T. Corelația dintre protecția drepturilor omului și contracararea criminalității (Comentariu teoretic al art. 1 Cod Procedură Penală al Republicii Moldova). In: *Dezvoltarea cadrului juridic al Republicii Moldova în contextul necesităților de securitate și asigurarea a parcursului european*. Partea 2, 22 ianuarie 2018,

Chișinău. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, 2019, p.206-216. Disponibil [on-line]: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/120405 (vizitat la 14.07.2022);

3. GLAVAN, B. Probleme teoretico-practice privind scopul și sarcinile activității speciale de investigații în contextul legislației Republicii Moldova. Revista Universul Juridic NR. 2/2022. Baza de date Heinonline. Disponibilă [online]: <https://www.universuljuridic.ro/probleme-teoretico-practice-privind-scopul-si-sarcinile-activitatii-speciale-de-investigatii-in-contextul-legislatiei-republicii-moldova/> (vizitat la 14.07.2022);

4. OSOIANU, T., OSTAVCIUC, D. Urmărirea penală: Curs universitar – Chișinău: Cartea Militară, 2021 (F.E.-P. „Tipografia Centrală”). p.27; 55.

5. Curtea Constituțională a Republicii Moldova. Sesizarea nr. 90g din 23 iunie 2022 privind excepția de neconstituționalitate a prevederilor articolului 1 alin. (1) din Codul de procedură penală. Disponibilă [online]: <https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=sesizari&docid=2024&l=ro> (vizitat la 14.07.2022).

6. Această formă de sesizare a organului de urmărire penală prevăzută în art.262 al.(3¹) Codul de procedură penală a fost introdusă în prin Legea nr.49 din 23.03.18, MO126-131/120.04.18 art.261; în vigoare 01.10.18.

7. A nu se confunda situațiile în care instanțele de judecată sau, după caz, judecătorii de instrucție pot să acționeze în calitate de organ de constatare (art.273 alin. (1) lit.h. CPP).

8. ВОЛОДИНА, Л. М. Проблемы и противоречия стадии возбуждения уголовного дела // Вестник криминалистики. 2010. Выпуск 3 (35). p. 7.

9. Proiectul de Lege pentru modificarea unor acte normative (privind activitatea specială de investigații). Disponibil [online] https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/nu_438_mj.pdf (vizitat la 20.07.2022).

10. THEODORU, Gr. Tratat de drept procesual penal, București, Editura Hamangiu, Ediția a 3-a, 2013. p.499.

11. NEAGU, I., DAMASCHIN, M., MICU, B., NEDELICU, C. Drept procesual penal, ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, Editura Universul Juridic, 2011, p. 217.

12. БРЕСТЕР, А. А. Начало уголовного процесса и его влияние на уголовно-процессуальную форму // Уголовная юстиция. 2013. №2 (2). Disponibilă [online]: <https://cyberleninka.ru/article/n/nachalo-ugolovnogo-protsessa-i-ego-vliyanie-na-ugolovno-protsessualnuyu-formu> (data обращения: 29.06.2022).

13. ПИРОГОВСКИЙ, И. Г. Начало уголовного судопроизводства: некоторые размышления о категориальном аппарате / И. Г. Пироговский // Юридическая наука: история и современность. – 2018. – № 6. – С. 147-162. – EDN YYZGAN.

14. Уголовно-процессуальное право (Уголовный процесс): учебник для студентов вузов, обучающихся по направлению подготовки «Юриспруденция» / под ред. А.В. Ендольцевой, О.В. Химичевой, Е.Н. Клещиной. – М.: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2015. 727 с.

15. SOROCEANU, I. Urmărirea penală – fază remarcabilă a examinării cauzei în vederea stabilirii adevărului. In: Revista Națională de Drept. 2020, nr. 10-12(240-242), p. 113-118.

16. Codul de procedură penală al României din 1 iulie 2010. Disponibil [online] <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/185907> (vizitat la 20.07.2022).

17. SUIAN, M, Metode speciale de supraveghere sau cercetare. București: Editura Solomon, 2021. p.46.

18. СТРОГОВИЧ, М. С. Уголовный процесс: Учебник для юридических высших учебных заведений. – М.: Юрид. из-во МЮ СССР, 1990.р. 150.

19. ЛАЗАРЕВ, В. А. Возбуждение уголовного дела как акт правового реагирования на преступные посягательства: Дис. ...канд. юрид. наук. – Саратов, 2001. p.3.

20. АЛЕКСАНДРОВ, А. С., ГРАЧЕВ, С. А. Проект нового порядка открытия уголовного расследования по сообщению о преступлении // Уголовный процесс. 2015. № 7. С. 14-15.

21. ВОЛОДИНА, Л. М. Стадия возбуждения уголовного дела // Актуальные проблемы расследования преступлений. М.: ИПК СК России, 2013.

22. КЛЕЩИНА, Е. Н. Возбуждение уголовного дела как стадия уголовного судопроизводства // Общество и право. – 2007. – № 1(15). – С. 32-35.

23. КАРДАШЕВСКАЯ, М. В. Стадия возбуждения уголовного дела: проблемы и перспективы // Вопросы российского и международного права. – 2018. – Т. 8. – № 12А. – С. 239-248.

24. ЧЕРНЫХ, В. А., ЛУКЪЯНЧИКОВА, Е. Ф. Упразднение стадии возбуждения уголовного дела в уголовном судопроизводстве РФ: возможно Ли это? // Современные тенденции развития науки и технологий. – 2016. – № 12-7. С. 139-141..

25. РОССИНСКИЙ, С. Б. Возбуждение уголовного дела как автономная стадия российского уголовного судопроизводства: за и против // Вестник Уральского юридического института МВД России. – 2021. – № 3(31). – С. 48-54..

26. СЕРЕДНЕВ, В. А. Стадия возбуждения уголовного дела: рудимент или необходимость? // Российское право: образование, практика, наука. 2016. №4 (94). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/stadiya-vozbuzhdeniya-ugolovnogo-dela-rudiment-ili-neobhodimost>

27. КОЖОКАРЬ, В. В. Возбуждение уголовного дела: вопросы теории и практики: Дис. ... канд. юрид. наук. – М., 2016. р. 44-45.

28. Уголовно-процессуальное право (Уголовный процесс): учебник для студентов вузов, обучающихся по направлению подготовки «Юриспруденция» / под ред. А.В. Ендольцевой, О.В. Химичевой, Е.Н. Клециной. – М.: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2015. р.8-10.

29. Курс уголовного процесса / Под ред. д.ю.н., проф. Л.В. Головки.– 2-е изд., испр. – М.: Статут, 2017. – 1280 с.

30. Legea RM nr.66 din 05.04.12, MO155-159/27.07.12 art.510.

31. Курс уголовного процесса / Под ред. д.ю.н., проф. Л.В. Головки.– 2-е изд., испр. – М.: Статут, 2017. – 1280 с. р.189.

32. E. Best Criminal Procedure of Germany Disponibilă [online]: <https://wiselawyer.ru/poleznoe/73612-ugolovnyj-process-germanii> (vizitat la 19.07.2022)

33. БАРАБАНОВ, П. К. Уголовный процесс ФРГ. – М.: Спутник, 2014. – 360 с. р.22 apud Пироговский И.Г. Начало уголовного судопроизводства: некоторые размышления о категориальном аппарате. Юридическая наука: история и современность. – 2018. – № 6. – р. 159.